

HAUBERT KAMILLÓ

Csonka Magyarország mezőgazdasági
kilátásai.

Budapest, 1921.

Diss. A 98

Diss. A 98

SP A 1220

Sp. 324. 1920/21. sz.

Diszkrétus kiadati:

mett. 5. Moot Gyula és

Breky István ny. s. tanár úr.

Budapest, 1921. é. június hó 22. én.

Menghiny
e. i. déln.

Etelmes komoly
dolgozat.

Egyedem Moot
Bert Gy.

Honlapunk.

1922 IX 20.

Csonka Magyarország mezőgazda-
sági kilátásai.

Irta:

Haubert Kamilló.

Diss. | A 98

Forrásmunkák:

Dr Navrátil Alois: A társadalmi gazdaságtan és közhasznatartástan vázolata. 1908.

Dr Földes Béla: Társadalmi gazdaságtan. 1913.

Daniel Arnold: Föld és társadalom.

Dr Kenéz Béla: Nép és föld. 1917.

Dr Buday László: A megismerkedett Magyarország. 1921.

Magyar Statisztikai évkönyv. ú. f. XXIV. 1915.

Dr Ráth Foltán: Magyarország statisztikája 1896.

Dr Czettler Jenő: Magyar mezőgazdasági szociálpolitika. 1914.

Dávid Eduárd: Mezőgazdaság és szocializmus.

Ami soká nem tudtunk elhinni,
 s amit elhinnünk most sem szabad,
 megtörtént. Megtörtént Magyarország,
 cseréskor feldarabolása. Agy brutálisán,
 annyi megfontolás, belátás és politika
 nélkül végezte hegyetlen munkáját a
 Brianoni bölcsök tanácsa, hogy ma-
 gunk sem hittük volna, bár eleve sem
 kételeztünk fel róluk kíméletet és elő-
 relátást. Mi most sem tudjuk elhinni,
 hogy ez igaz; a tények csak valaminek
 a megtörténtét dokumentálják, de meg-

történet dolgok, ex adttságok és helyretek
 állandóságát megállapítani és garan-
 tálni nem képesek. A békekötés erőka-
 kordásainak tényeit konstatálhatjuk,
 de ezek a tények nem mondanak más,
 mint azt, hogy itt egy skörnyű jogtiprás
 történt, de semmiesetre sem garantál-
 hatják ennek jövőbeli állandóságát.
 Nem garantálhatják azért, mert a
 létrehozó okok nélkülözik a reális kond-
 képeséget; nem a reális életből, ha-
 nem egyoldalú kényszermegállapítások-
 ból keletkeztek. Amennyire elképzelhetet-
 len és bebizonyíthatatlan az, hogy az
 új helyzet Európának javára lesz, hogy
 alkalmas az előd és utódállamok között

az egyensúlyt fenntartani, épp oly általános és kézenfekvő az, hogy a békekötés kerémszerű kényszerhelyzet életképtelen és labilis.

Kétféle okból is felemáll ez nevezetesen politikai és gazdasági okból. Felemelési célja a gazdasági okokra rávilágítani, s összefoglalni azokat a gazdasági tényeket, amelyek az inleget, s ezzel szemben a megcsontított állaggyarortság gazdasági életét kiteszik és mérlegelni azokat az esélyeket és kislátásokat, amelyek gazdasági jövőnk szempontjából valószínűeknek, illetőleg üdvöseknek látszanak.

Mielőtt a részletes tárgyalásba

hexdenék körvonalazni akarom először
is azt a rendszert, amely szerint az a-
nyagot csoportosítom, másrészt azokat a
határokat, amelyek keletén belül ez a
munka mozoghat. Ezt akarom válass-
zani az anyaghoz szorosabban tartozó,
a tárgyalás körébe bevont és a távolab-
bi vonatkozású, a tárgyalásból kikü-
szóbolendő dolgokat.

Előben fenntartva ragaszkodá-
sunkat az integritás gondolatához, néz-
letebben, illetőleg nyomatékosabban
a megsemmisített Magyarországhelye-
sét és az erre a megsemmisített orszá-
gra esedékes kijelentéseket akarom tárgyal-
ni. Mert fennmaradásunk lehetőségét.

az adott keretek között még akkor is
 bizonyítanunk kell, ha e keretek a fenn-
 maradás lehetőségének bármily szűk
 határokat is szabnak, ha azok tartha-
 latlanok is a távolabbi jövőre nézve,
 mert hiszen bizonyítalan az, hogy még
 meddig leszünk ebbe a kényserkudbong-
 ba öltöztetve, s e bizonyítalan időre mé-
 gis csak az adott helyzetnek megfelele-
 en kell berendezkednünk és közelebbi ki-
 látásainkat mérlegelnünk. Ezt jövőnk
 épp annyira megkívánja, mint ma-
 ga a reális gazdaság. Tekintettel e
 munka korlátozott terjedelmére és tekün-
 tettel arra, hogy országunk elcsúszban
 agricol állam, gazdasági kilátásain-

hat kifejezettebben a mezőgazdaságra vonatkoztatom, különben az anyag kultúrája annak megelőzötti ősmérvényságot vonná maga után, s így még csak halvány képet sem alkothatnánk magunknak a tárgyról.

A honfoglalástól az integer Magyarország utolsó évéig több mint egy évszázad feltétele és ez a hosszú időter-
mékenny volt új és új gazdasági rend-
szerek, új és új termelési formák megte-
remelésében. A mezőgazdasági termelés
evolúciója a huszadik század többé-ke-
vesébe produktív és határozott, kialakult
rendszeréig sok fázist mutat, sok lapo-

gatórást és sok bolyongást olyan utakon, amelyeket a primitív társadalmi viszonyok, az önkö és feudális politika nem mindig helyes megfontolással, de erőszakos kézzel számára kijelölt.

A kezdetleges és extenzív állattenyésztés még jóformán nem is gazdasági termelés, de az occupatio, egyoldalú, lefoglalás útján való szerezés képét mutatja. Mert a legelők minden termelő munka hozzáadása nélkül, pusztán őserőjükkel fogva bőven nyújtottak táplálékot az állatoknak; a gazdasági élet kifejezettebben az önkéntes jószágforrások felismerésében, felkutatásában és kiismerésében, a fogyasztásban nyilvánult.

E primitív kor, mely a gazdálkodás
 tekintetében sem haladta túl a min-
 den téren kezdetleges társadalmi és kul-
 túráli viszonyokat, csakhamar letűnt.
 A szükségletek fejlődésének kényszeri-
 tő hatása alatt kialakul a tulajdonké-
 pben termelő gazdálkodás. Itt nyugat-
 mintájára a törzsi kötelek megalkulá-
 sával, a köztulajdon elenyészésével élet-
 be lép a magántulajdon. A magántu-
 lajdonba vett föld intenzívebb meg-
 munkálása önérték, az extenzív állat-
 gazdaságról megtörténik az áttérés a ve-
 gyes, majd túlsúlyban álló terménygaz-
 daságra. Megalakulnak a szőlő- és
 borközségek, a gazdasági erők decentralizá-

lódniak, illetőleg új hatalmi lények, új gazdasági erőközpontok körül új agglomerációk keletkeznek. Itt magántulajdoni bírtok örökét a rendelkezésre álló munkaerő nagyrésze határozta meg, a gazdasági erőlények a munkában nyertek kifejezést. Itt munkaerő akorban a birtokaristokrácia hatalmába kerülnek, mivel földtulajdonnal nem rendelkeznek, ahol munkájuk termelékenységét a maguk hasznára értékesíthetik. Földbirtokos és munkás egymásra vannak utalva, a föld és a munka nem egy kézben van. É hosszantartó, feudális korokat kifejezi a föld és a munka birtokosainak örökös harca, ahol a földbirtokos

korág dominál. Hatalmába keríti a
 munkásokat; azok földnélküliségét fel-
 használva saját földjéhez köti őket. Ez
 a korszak a jobbágyság kora, melyet a
 liberálisabb eszmék diadalával felvált
 az a korszak, ahol munka és föld nagy-
 részt egy kézben egyesül, vagy ha ez nincs
 is jelen, a munkás munkaadójával szem-
 ben csak szerződéses, felbontható viszony-
 ban van, személyes szabadságának leg-
 alábbis elvi fenntartása mellett. Nem
 akarom részletezni azokat az agrár-
 politikai és agrárszociológiai viszonyo-
 kat, amik ebben a korban voltak, vala-
 mint azon szempontokat, amik az e-
 gyenlőség elve mellett jelentékenyen

közrejátszottak a földbirtok rendszeri decentralizációjában és a munkaosztály (jobbágyság) felszabadításában. É rövid történeli összefoglalásban mellőztem a gazdaságpolitikai átalakulások leírását, amelyek többé-kevésbé ismert és általános szabályszerűségek szerint folytak le. Szükségesebbnek tartottam a termelő lényegét (föld és munka) viszonyait és annak fejlődését egy két vonásban napjainkig levezetni.

A fejlettebb kereskedelmi viszonyok beálltával a hazai mezőgazdaságban is mindegyre jelentősebb szerepet játszik a tőke. Az elmúlt korok a

munka szupremáciáját világosan ki-
 fejezi a löke fölött, ha csak ennek a kor-
 nak viszonyaihoz képest a munkát is
 a termelő löke fogalma alá nem von-
 juk. Ma azonban a löke a munkától
 különválva is jelentős szerepet vesz
 a termelésben. A munkaerő önálló-
 ságnak és elvben szabadon rendelke-
 znek a munkaképességükben nyilvánu-
 ló értékek fölött. Hangsúlyoznom kell a-
 zóban, hogy egyrészt csak elvben, mert
 a földtulajdon megosztása a háborút
 közvetlenül megelőző időben sem volt
 még ideális, sőt még csak nem is ked-
 vező. Az ar előtti jobbágyság kezébe ke-
 rült jobbágyi, szelléri, szerszédési, most

szabad parasztbirtokok kisbirtokok és fölkö-
szegények voltak, így nem esoda, ha
nem tudták a versenyt fenntartani
a nagyobb föhével és szabályozhatósá-
gal vezekelt nagy és különösen körsz-
birtokokkal szemben.

Rendkívül sok a törpebirtok és
ennek is legkisebbike az egy holdon alu-
li (közel félmillió), melyeknek terület
átlaga mindössze 0.6 hektárrális hold.
Ezek együtthéve alig lehetnek ki többet
két és fél száz ezer hektárrális holdnál.
0-5 terjedő törpebirtokok, melyeknek é-
lethezésége még mindig nagyon gyöngé
szám szerint 1.280,000-ra ragyak és együt-
théve sem lehetnek ki egészen háromfél

millió kat. holdat.

Míg egyik részről a földhöz jutott parasztság is óriási nehézségekkel küzd a rendelkezésére álló földterület kicsinyisége és széttagoltsága miatt, addig a másik hatalmas rész, gazdasági bémunkások és családok sokszor még nagyobb nehézségekkel küzdenek, mert ha nem is a törvény, de a megélhetési nehézségek kétségessé ereje gyakran idegen földhöz köti őket, s lehetővé teszi ezáltal munkaerejük kihasználását. Elképzelhető, hogy a törpe és kisbirtokok felett aránylag milyen hatalmas létszámúak vannak a középső és nagybirtokok, ha megfontoljuk, hogy az egész földterületek,

(36. 856,000 kat. hold) majdnem 50% át képezik (17. 564,000 k. h.) A helytelen birtokmegoszlás tekintetében Angliával és Oroszországgal versenyezhetünk. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy a nagy és közép-birtokok sokkal nagyobb lökeccsel is dolgoztak, mint a törpe és jórészt a kisbirtokosság, elképzelhetjük a magyar földműves osztály nagy többségének nem éppen kedvező helyzetét.

Mivel a közép és nagybirtokok a föld megmunkálását bérmunkásokkal körkörös (állandó munkások, családok, alkalmi munkások, naposkásosok), s nálunk az intenzitás mértékhez képest 7-13 kat. holdra esik egy munkás, azt sem

hagyva számitáson kívül, hogy a nagybirtokok tekintélyes része sódó és más, a szorosabb mezőgazdasági művelés alá be nem vont terület (11.208,000 k.h.) fogalmat alkothatunk magunknak, hogy még mindig milyen óriási volt nálunk a földnélküli gazdasági munkások száma (k.b. egymillió). Az egész népesség 6.5%-át tették ki.

Emyit elég volt röviden elmondanom az agrárpolitikai viszonyokról, s így átlérhetünk az integer Magyarország mezőgazdasági politikájára. Az előbbieket röviden összefoglalva, a helyzet tehát az volt, hogy az egész ország lakosságának 62%-a (11.399,122)

a mezőgazda osztályhoz tartozik. Ezekből mintegy harmadfel milliót tevé-
 ki együttvéve (családostól) a mezőgaz-
 dasági családiség (6.6%) és a mezőgaz-
 dasági naposános, helyesebben nem ál-
 landó munkás (15.8%), tehát együttvé-
 ve az egész mezőgazda osztálynak 22.4
 %-át. A törpebirtokos osztály a földbirtó-
 kos, jobbanmondva földtulajdonnal ren-
 delkezők osztályának 63.07% -át teszi
 ki, körülbelül öt millióra rug. A kisbir-
 tokosság (36.26%) meghaladja a negyed-
 fel milliót. Ez utóbbi a legéletképesebb
 mezőgazdasági osztály. A középső (0.65%)
 és nagybirtokosság (0.06%) elenyészően
 csekély arányban mutat, amennyiben

együttvéve sem tértek ki a földtulajdon-
nal rendelkezőknek 1% át, habár a bir-
tokolt földterületnek jóval több mint 40%-a
van az ö" kezükben. Rézkéntesebben az el-
ső, aránylag hatalmas osztályra semmi;
a második, számban legnagyobb osz-
tályra nem egész harmadfélmillió, a
harmadikra tizenhét millió az elenyé-
szően kis számú negyedik és ötödik osz-
tályra pedig tizennyolcadfél millió kat. h.
föld esik. A számlókban némileg kiegyen-
lítődik a horribilis különbség, (1.370,000 -
11.676,000 - 7.253,000 k. h.)

Magyarországon a gazdasági és
népességi túlsúly egyaránt a mexögarda-
ság oldalán volt. Felismerték ezt már

régén és igyekeztek erőteljesebben fejleszteni a mezőgazdaságot, mint az ipart, amint most az útmutatást az ország létviszonyai is természetesen megad-
ták. A mezőgazdasági politika előfel-
adata volt, hogy új erőviszonylatokat
teremtse a termelési terén. Így a nép
földéhségének a körülményekhez képest
való kielégítése nem csupán agrárpoli-
tikai, de mezőgazdasági politikai jelen-
lőséggel is bír.

A régi rendszer mellett a föld
megművelése, de a termelés egyáltalán
még csak elfogadható sem volt. A job-
bágy a robotmunkával el volt vonva
a neki hamuálatra kiadott földek meg-

felelő megmunkálásától, másként a földesúr birtokát sem tudta úgy megművelni, amint az kívánatos lett volna. Befektetéseket sem a jobbágy, sem a földesúr nem tett szívesen, de jövént nem is állott módjában. A jobbágy nem tett beruházásokat, mert a fixed expensák és adók főlö pénzét mind felmérlették, meg azután idegen földbe nem is volt érdemes beruházásokat eszközölnie. A földesúr azért nem eszközölt befektetéseket, mert jobbágyokkal csak extenzívabb gazdálkodás mellett bizonyult rentabilisnak a gazdálkodás (földárak alacsony volta.)

A viszonyok változtatásával a hely-

ket lényegesen módosult. A jobbágyság állami megváltással, vagy amortizációval földhöz jutottak, de a részlethörlet és súlyos teher volt, amely hosszan éreztette hatását, sőt még napjainkban is érezteti. Másrészt a magántulajdonba vett földekhez szívesen szököztek birtokosaik beruházásokat, ami innét csak olyképp volt lehetséges, ha a földeket megterhelték. A nagybirtokos elcsúszva a jóformán ingyen munkáskerektől, bér munkások alkalmazására tért át; így azonban csak az esetben volt rentabilis a gazdálkodás, ha intenzívebben folyt. A nagybirtoknál fokozottabb mértékben vált szükségessé beruházások szökölése.

És, valamint az eddig ismeretlen adó-
terhek paróltve gazdasági válságokkal
juttatták odaig a dolgot, hogy ma a
magyarországi földbirtokok együttev-
e átlagban 50%-ig vannak megter-
helve.

Íme tehát a régi, extenzívebben
megművelt, helytelenebb megosztási,
de tehermentes földbirtokokkal szem-
ben kialakult az új, helyesebb megoszt-
ási, intenzívebb, de erősen megterhelt
földbirtok. Ez azonban az előbbivel szem-
ben ennek ellenére is óriási haladást
mutat. Hogy azonban az ideális állá-
pottól még nagyon is messze marad,
az az előbbiektől még kevesebb kivitáglik.

Igy állott a föld a néphex viszonyítva és így állott a magántulajdoni birtoklás szempontjából. Vegyük már most a magyar mezőgazdaságot a természetben való részvételét illetőleg.

Mielőtt azonban mezőgazdaságunkat az említett szempontból megvizsgálván, tekintünk át a birtoklás aláértve terület termelési és művelési ágak szerinti megoszlását (szántóföld, rét, legelő, erdő, kert, szőlő, nádas, nem termő terület) általában és a különböző országrészek szerint különösen. A termelés módzatai és formái, illetőleg a termelő egyének (kőpe, kis, nagy, közép birtok) majd annak kétárgyalása után fogom ismertetni,

hogy mit, mennyit és milyen megoszlással termelt a magyar mezőgazdaság.

Mint ismeretes, a birtoklás alá vont terület összesen 36.856,000 kat. hold. Ebből szántóföld 20.269,000 k. h., rét 4.616,000, legelő 3.281,000 erdő 6.410,000 kert 622,000 szőlő 482,000 nádas 118,000 nem termő terület 1.059,000 k. h. Ezekből tárgyunk szempontjából legfontosabbak, a szántóföld, rét és legelő. Két utóbbinak terület szerinti megoszlásáról az állattenyésztésnél lesz szó. A továbbiakban csak Erdélyt és a felvidéket fogom külön véve tárgyalni, amennyiben jelen munka, korlátozott terjedelménél fogva csak a legkiemelkedőbb különbségekre, tehát az alföldi és

hegyvidéki gazdálkodásra lehet különösen tekintettel.

Az egész Magyarországon tehát, mint már említettem (Horvát-Szlavon-országok mindenkorai kihagyásával) az öszes szántóterület 20,269.000 k. h. Ebből Erdélyre esik 3.991,710 k. h., a felvidékre pedig 4.231,816 k. h.. Tehát az öszes löbbi területen együttvéve van 12.045,464 k. h., míg a két hegyvidéken együttesen 8.223,536 k. h.. Eltekintve attól, hogy az alföld, illetőleg a hegyvidéken kívül eső területek szántói minőségileg is lényegesen jobbak, mennyiségileg is túlszárnyalják az említetteket. Az említett területből bevetett terület 88-95% között mozog. A hegyvidékeken

a bevetett terület átlaga az alio, a többi területeken a felső határhoz esik közelebb. Ezek után állékelünk annak a rövid ismeretelésére, hogy mit, mennyit és milyen megoszlással termelt a magyar mexögazdaság.

A magyar mexögazdasági termelés nagyszámú gabonafélékre volt bázisra. Állattenyésztésünk a legújabb időkben fellendült, azonban a növénytermelés hiúsúlya még mindig megmaradt.

Az alföld, különösen a Bánát és a Bácska, nagy mennyiségű búzát produkált. Ez a búza volt az, amelyet többnyire exportra került, mert minőségileg

az volt a világgiacon a legversenyképe-
sebb. A belföldi használatra saánt búza
az alföld többi részéből, kifejezettebben
Duna-Tisza közeiből, a bihari részekből,
Hajduság, Nyírség és Dunántul, valamint
a kisalföldről került ki; habár ezek is
exportáltak, a viszont az előbbie is hoz-
tak a hazai piacra. A felvidék és Erdély
kenyérmagvakban az ország többi részeiből
behozatalra szorult.

Kukoricatermelésben a délvidék és
Erdély, egyéb takarmánymagvakban a fel-
vidék tünt ki. Világosan illusztrálják
ezt a következő szám adatok, melyek sze-
rint a bűrával bevetett területek körül-
belől így oszlottak meg: Felvidék 9 % Erdély

21%, a többi részek 70%. Árpában a következő arányokat látjuk: Felvidék 35% Erdély 10%, a többi részek 55%. Tengeriben ismét más a megoszlás, amennyiben felvidékre 5%, Erdélyre 35%, a többi részekre pedig 60% esett.

Felentő mennyiségben termeltünk egyéb ipari és gazdasági növényeket is, hogy közülök csak néhányat említsék: Rozs, burgonya, zab, cukorrépa, len, kender, paprika, dohány, rizs, pohánka, repce, borsó, lencse, bab, napraforgó, seprő és cukorcirok, liszt, káposzta stb. stb. Ezenkívül fontosak a különböző szála gyök és magtakarmányok, így mint széná, takarmányrépa, takarmánykötő, takarmányburgonya-

félék (jübel, sziléziai stb.) csillagfürt, fehér mustár, lucerna, lóhere, bíborhere, lakarmánykőle, csalamádé, búzaliány, balta-cim, ősi keverékek, homoki borsó, csikshúr és sok más. Ezek körül a legfontosabbakról megemlítem, hogy milyen arányban szellettek meg az egyes részek között.

Roxsban külön a felvidék, Tisza balpartja és jobbpartja, Ruma-Tisza köze. Kabban, burgonyában, lakarmány- és cukorrépában a felvidék. Kabban, lóhereben, lucernában Erdély. Kabosbúzaliány, lóhere és káposztában a felvidék. Len, kender, paprika, dohány, repcében a délvidek, roxs, csalamádé, dohányban az alföld. A többi terményekben és a többi

vidékeken minemnek emberek között el-
terjedésnek, így külön megemlíteni nem is
érdemes.

Nem számadatokkal akarlam
demonstrálni; mert nem lenne célszerű
a tárgyakhoz képest rövid munkát szá-
mokkal túlsúlyolni; mert teljességgel
áttekinthetetlené válna. A száma-
tok alapján tárgykörbontást akarlam ad-
ni; hogy némi képet alkothassunk ma-
gunknak a legfontosabb termények te-
rület szerinti megoszlásáról. A nélkül-
özhetetlen számadatokat majd a meg-
szokott Magyarország tárgyalásába
fogom bekapcsolni; mert nem célszerű
az integer Magyarország megőrzésé-

gának reális ismeretese, csak elemi
lámpontokat akarok nyújtani a szét-
darabolás okozta változások, így viszonyok
megértéséhez és mérlegeléséhez.
Ugyanesek hasonló rendszer szerint és
hasonló terjedelemben vázlatom ismertet-
ni az állatállományt is.

Az állattenyésztés ősi formája
a legeltetés volt, ahol a takarmány
rezerválása és konzerválása még nem
játzik szerepet. Később rájönnék arra,
hogy a fű a földtől elválasztva, lekasál-
va eltartható és mint széna, jó eredmé-
nnyel használható fel különösen té-
li takarmányozásra, mikor a legelőt be-

veszt nyugtalanak. Később felismerik,
 hogy a szena tápértéke nagyobb mint a
 fűé, s már nem csak téli takarmá-
 nyozásra, de ősztakarmánynak is hasz-
 nálják. Még később jönnek rá a
 mesterséges takarmánytermesztésre és
 nyugati mintára különösen a tehén-
 szetekenél meghonosítják a gyökertakar-
 mányokat, gumós takarmányokat; ez
 utóbbiakat sertéseknek is. Ugyancsak
 hasznosítják a különféle szemes és
 mesterséges szálas takarmányféléket.
 Újabbán egész új irányokat vesz fel a
 takarmányozásban, amennyiben biológiai
 és bröcheriai alapon akarja megkita-
 roztatni a termesztendő takarmánynövé-

nyek mennyiségét, minőségét és a takarmányozás qualitativ és quantitativ szabályait. (Kellner szabványai.)

Az állattenyésztés legősibb formája tehát a legelő és rét természetes takarmányainak felhasználása. Kétségtelen, hogy a legnagyobb szerepet az állattenyésztésben ma is a rét és a legelő vixi, mert természetesen már az állattenyésztés céljain vannak rendelve, másfelől pedig a lovak fejlődés során is lovakjuk kapcsolódott az állattenyésztés. Isztállózás és mesterséges takarmányozás rendszeresen következett csak újabb keletűek; akkor keletkeztek, mikor a norfolki négyszög ismeretlenségé válvá kezd-

te a gardálkodás módját a liármás nyomású rendszerrel a váltógarda-ság irányába terelni. Mielőtt tehát megismerkednénk az állatállomány megőrzésének arányaival, ismerkedjünk meg az ezen arányok alapját képező legelő és rét megőrzési viszonyokkal.

Rebben Erdély 27% és a felvidék, 23%, aránylag előnyben vannak a többi vidékek felett, mert hiszen sokkal kisebb területük dacára az összes rétek 50%-át tartják. Legelőben még szembeesőbb a túlműz, amennyiben Erdély (38%) és a felvidék (20%) együtt több legelőt tud felmutatni (58%), mint az összes többi részek (42%). Tekintetbe kell venni a -

mellett, hogy a hegyi rét, de különösen a legelő nagy általánosságban lényegesen jobb minőségű, mint a lapályi. Így a nyújtott takarmány mennyisége még nagyobb arányban billen a hegyvidékek javára.

Az állattenyésztésben nagyon is nyomatékosan kifejezésre jut a réteknek és legelőknek a hegyvidékek javára eső túlsúlya. Szarvasmarhaállományunknak (6. 184, 000) 30%-a esett Erdélyre, 22%-a a felvidékre, tehát a két hegyvidékre összesen 52%. Tehát a többi vidékeken csak 48% maradt. Tekintetbe véendő emellett, hogy a hegyvidékek jobb tej és vágoállatokokat, az alföld pedig jobb ikaállatokat

produkált. Nevezetesen az alföldön
 több a fajtízta magyar marha, mint
 a hegyvidéken, ahol a svájci tájfajták
 meghonosítására fokozottan törekedtek.
 Különösen nagyobb szerepet játszottak a
 berni, amelyet keiőbb átkereszteltek sim-
 menthali és möllthaliul, kizárta sim-
 menthali, möllthali, pinzgau, mont-
 foni, stb.

A svájci marha, eltekintve attól,
 hogy nem jó igazállat, nagy előnyökkel
 bír a magyar fajtaival szemben. Vágási
 százaléka 10.-el jobb, mint a magyar
 fajtaé (50%), ha nem is éri el az angolka-
 pályi markának kitenyésztett húsfajtá-
 ját a par excellentet (72%). Tejprodukei-

ija a lactatio idejétől függetlenül 100-120% al nagyobb a magyar fajtaénál, lactatio ideje 60-90% al hosszabb, hamarabb kenyérbevehető.

Lóállományunkkal lényegesen másként állunk, amennyiben az alföldön és dombrvidéken a hegyvidék skarvasmarha vonóereje helyett lóigákat alkalmaz. Ez helyesebb és gazdaságosabb is; a hegyvidékeken csak kényserűségből alkalmazták a skarvasmarhát, miután a ló sokhelyütt a klimatikus és talajviszonyoknál fogva nem válik be. Lóállományunkban vezet az alföld; a két hegyvidék hátrányban van és körülbelül egyformán áll.

Terményeikben az alföld aránytalanul túlsúlyban van, nevezetesen az egész ország állományának majdnem 70% át tartja.

A juktenyésztés, ami immár a legelővel, mégpedig különösen második és harmadrendű leggyi legelővel áll szoros összefüggésben, a hegyvidékeken dominál. Az egész ország állományának, amely 7.697,000 darabból áll, 55%-a rájuk esik. A hegyvidéki juhállomány inkább teje, mint gyapjúra van bázisozva, habár a gyapjú kitermelése sem marad el. A különbség csak az, hogy az alföldi állománynak nagyobb része van szakszerűbb vezetés alatt és nagyobb része a fajtisága

nyugati állatot (merino, rambouillet stb.)
mint a hegyvidékeken. Traktozeru' vezeté-
s alatt pedig az állatot két irányban ki-
temperéseni és kihasználni nem szokás, kü-
lönösen áll az a finomabb fajtákra, me-
lyek előszörban gyapjúra és testre van-
nak kitemperésztve, s így természetesen
mint gyapjú és vágóállatok jönnek szá-
mításba. Közönséges kihasználás mel-
lett azonban, s így hegyvidékeken na-
gyobb mértékben tejre kitemperésztett álla-
tokat tartanak, amelyeket előszörban te-
jeltetnek, de emellett természetesen nyír-
nak és váganak is.

Ennyi elég annak ismereteléséből,

hogy mit, mennyit és milyen megoszlás szerint termelt a magyar mezőgazdaság. Lásunk a következőben, hogyan termeltek az integer Magyarország mezőgazdaságai, vagyis lássuk a termelést a termelési egységek szempontjából. Közlelebből is látszik arról, hogy a művelési ágak szerint elkülönült föld a termelési egységek (törpe, kis, közép és nagybirtok) kereteibe hogyan illeszkedett bele és hogy ment végbe a termelés ezeken a kereteken belül.

A törpebirtokok, mint már ismeretlemün összesen 2.155,000 kat. holdat tettek ki. Ebből 63.6% volt a szántó; tehát az átlagon (55%) felül 8.6% al. Ez összesen

külét 1.340,000 k. h.-al. Nagy máxalék-
ban kerít (7.3%), mely az átlagon (1.7%)
felül van többszörösen. Ezt mezőgazdasá-
gi szempontból tárgyalni főelőleges. A tör-
pebirtok a termelésekben nem volt és ma
sem jelentős tényező. Fontos szociál-és ag-
rárpolitikai szempontok függődnek hoz-
zá, erre azonban nem térhetek ki.

A kisgazdaságok már igen jelen-
lős termelő tényezők. 17. 134, 000 k. h. terü-
letet foglalnak el, melynek 68.1%-a, te-
hát az összes birtokkategóriák között a
legtöbb, arántó. Kerít 16.9%, mintén a leg-
nagyobb, az átlagon (12.5) jelentékenyen
felül van. Legelő dolgában gyengébben
áll, mert csak 5.3%-al rendelkezik. En-

mél kevesebbje csak a törpebirtoknak van.
Az átlagon (8.9%) jóval alul marad.

A középbirtok összterülete 5.663,000
k. h. Ebből számtó 57.6%; az átlagon még
mindent felül, de azért csak harmadik he-
lyen áll. Rét tekintetében ugyanígy van.
Rétje szárazalékban 10.5, területben 594,000
k. h. Legelőben erősebb, már a második
helyet foglalja el 12% al, ami 679,000
k. h. ra míg. Itt megemlíthető már az er-
dőbirtok is, amelyben szintén második
helyen áll 15%-al. Ez utóbbit azonban
pozitive nem veszem figyelembe, csak
negative, mert nem vonatkozó a mostani
mexögazdasági fermelés körébe.

A nagybirtoknál már lényegesen

más a megoszlás. Területének (11.901,000) legnagyobb részét (40.2%) az erdőregek foglalják le (4.790,000 k. h.). Körüljárja az összes birtokkategóriák között a legkevesebb 33.3%, 3.961,000 k. h. Rétben szintén csak negyedik helyen áll 7.1% al (844,000 k. h.), míg legelőben épp úgy, mint erdőben a legerősebb 13.6% al, 1.624,000 k. holdon.

A megoszlás kétségtelenül a legkedvezőbb a kisbirtoknál, amelynél a konton nem az aló, hanem a felső határhoz közelebb álló birtokok működnek körre kedvezőbben. Bár kétségtelen, hogy egyes szempontokból viszont az aló határ felé kedvezőbb a helyzet. Figyelembe

veendő axonban, hogy a latitude a-
 ránylag itt van legxélebben meg-
 állapítva, amennyiben 5-100 holdig na-
 gyobb a külömbség a birtok berendexé-
 sében és lagoródásában, mint akár 1-5,
 akár 100-1000, akár 1000 től fölfelé. Az 1-5
 holdas birtokok üzemiileg többnyire egyre-
 gesen vannak berendexve. Nagy %ban
 házi szükségleteket fedexnek. A kisbirtok
 legalis határánál még csaknem ily nagy
 %ban házi szükségletre folyik a termé-
 les, piacra elenyészően keveset visznek,
 a megmunkálást a család könnyen
 elvégzi, tehát a birtok házi szükségletre,
 házi üzemből dolgozik. A felső határon
 moxgó birtoknál pedig nagy külsőilyben

van a piacra termelt javak mennyisége. A termelés rendszeresen, üzemszerűen folyik, idegen munkaesőhkel, gépekkel, intenzív állattartással stb. 100-1000 már csak a piacra termelt javak mennyisége változik, mert a házi szükségletek épp úgy elenyésznek, mint a kisbirtok felső határánál. (Nem értve ide a családilletményeket, ami üzemi költségnek számítandó). Az üzemi lényegében nincs akkora különbség, mint a kisbirtoknál az alsó és felső határ között. Mert, míg a házi megmunkálás és a munkásokkal való munkáltatás alapkülönbség, addig munkásokkal vitt kisebb vagy nagyobb üzemi közt csak nagy-

nyiségi különbség van. Ugyanez áll a nagybirtokokra is. Innen magyarázható, hogy a kisbirtokkategória művelési ágak szerinti megoszlása olyan kedvező. A nagy távolságra eső formációk kiegészítik egymást. A kisebb birtok skálájában, a nagyobb rétegben ad kedvezőbb arányokat.

A különböző birtokkategóriák termelési módja lényegesen különböző. A lözgebirtok kertészkéssel és gabonatermeléssel foglalkozik. Utóbbi esetben, amit termel, azt el is fogyasztja. A kisgazdaság már nagyon különbözőképpen termelt aszerint, hogy haza, vagy piacra is és mindkét irányban mily

mértékben dolgozik. A kisebb egységek ga-
 bonát és burgonyát termelnek. Ebből ke-
 ves jutott piacra, vagy éppenséggel sem-
 mi, mert a házilag/élelmezésre) el nem
 fogyasztott gabonát haszonállataik, főbb-
 nyire házi fogyasztásra szánt sertés,
 házi tejlelre tartott tehén takarmá-
 nyozására fordítják. A 10 és 10 holdon felü-
 li házardaságok piacra is dolgoznak.
 A fő termény itt is a gabona, piacra
 szánt állat a sertés, nagyobb (20 h. on
 felüli házardaságokban) a szarvasmarha.
 Nemesebb állatok tartásáról nincs
 szó, csak az e kategóriába tartozó leg-
 nagyobb házardaságokban ott is csak na-
 gyon szűrványosan. Ennek oka nem csak

abban keresendő, hogy nemes állat
 tenyésztése csak megfelelő tenyésztési-
 laztással, ez pedig csak nagyobb teny-
 esztetekben eszközölhető, mert ehhez bor-
 rájárul még az is, hogy a nemes állat
 kegyesebb, igényesebb, több gondozást, jobb
 ápolást kíván, mint a közönséges fajta.
 Ez pedig csak nagy gazdaságban érhető
 el. Téves, hamis, ferdített vagy tenden-
 ciózus minden olyan beállítás, mely ke-
 reint a kis gazdaság épp oly jól, vagy plá-
 ne jobban gondozza és ápolja állatait,
 mint a nagy gazdaság. A kis gardsa-
 ság sok mindent visz piacra, de nem
 különleges, prima minőségű dolgokat
 (finom gyapjút, fajállatokat, nemesi-

lett vetőmagvakat a legritkább esetben).
A belföldi piacok nagy részét ők lát-
ják el.

A középbirtok alsó határán ga-
bonatermelés, esetleg vegyesen az állatte-
nyésztéssel, felső határán a talaj és ég-
hajlati viszonyokhoz képest vagy neme-
sebb terménygazdálkodás, vagy állatte-
nyésztés folyik. Ahol a körülmények meg-
engedik, ott manapig a középbirtok is
lehetőleg állattenyésztésre gravitál. A
középbirtok már sikeresen folytathatja az
állattenyésztést a nemesebb fajtákra
való különös tekintettel is. Terménygaz-
dálkodásában jobb minőségű, nemesebb
fajú növények piacra termelésére törek-

szik. Belföldi fogyasztásra és exportra egyaránt termel középminőségű és jóminőségű terményeket.

A nagybirtok hajlik legjobban fajállatok tenyésztése felé, mintán a tenyész kiválasztás nagyobb állományt kíván meg, ez pedig a nagybirtokban van jelen előszörban. A közép, de különösen a nagybirtok nem csak fajállatok tenyésztésében, hoztatásában és javításában jár elől, hanem a lovak fajtafejlesztésének fenntartásában is, ami az egységesebb és szakszerűbb tenyésztésben leli magyarázatát. A fajtajelleg, típusa rendszeres, nagy tenyészretek állatain fejorodik ki legpregnanciában és legeggyé-

gesebben. A faj erőseje, az egyed kívá-
lóiága mellett, a körök iránti ellenál-
lóképesége a nagy tenyészetek állatai-
ban magasabb mivén áll. Ezek az ál-
latok azonban állategyesrégiügyi szem-
pontból megbízhatóbbak és ellenőrizhe-
tőbbek is (kondasertes).

A kisgazdaságok gazdálkodási
rendszere primitívebb, mint a nagy-
gazdaságoké. Még nagyobb részben a
hármasszomási rendszer szerint dol-
goznak. É tekintetben legkedvezőbb a
nagy körép és kisebb nagygazdaságok
berendezése, ahol a válto gazdálkodás,
melynek előnyeit most ismeretlenül fö-
lölge, legkönnyebben vihető keresztül

és a gyakorlatban is legtöbb helyen van alkalmazásban.

Mint agrár államnak külkereskedelmi forgalmunkban mezőgazdasági termékek képezik a legfontosabb kiviteli cikkeket. Ezek nyers állapotban, vagy mint mezőgazdasági gyárüzemben feldolgozott félgyártmányok kerülnek a külföldi piacra. Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági üzemek közül a leginkább résztvettek a külföldre való termelésben elsősorban a nagy, másodsorban pedig a középbirtokok. Világos ez, ha meggondoljuk, hogy minél távolabbi piacra szállít, avagy termel egy mezőgazdasági egység, annál nagyobb tételekben kell dol-

goruia, különben költségei nem térül-
nek meg, az árakat nem rentabilis. A he-
lyi piacok kisebb tételreket vesznek át,
s a kisimben való árusításnál főbbet
is kap az eladó egyrészenként. Így világos,
hogy a külföldre szállított, a külföldi pia-
cok belföldi nyúlványai, exponensei csak
nagy tételben vásároltak, mert így egy-
részt jutányosabban szereshették be az
árakat, másrészt az összegyűjtés költ-
séges adminisztrációját elkerülték.

Másfelől a nagy távolságokba
való szállítás olyan előállítás feltétele-
ket igényel, amelyeknek a kifizetése-
ket kellő felszerelési híján meg sem fe-
lelhetnek (fejkonverválása, egyidőben

fejt, nagymennyiségű, egynemű tej stb.)

Mexógazdasági exportunk legjövedelmezőbb cikkei voltak a gabonaliat, buxadara, sertés, szarvasmarha, bika, tenyér, ló és csikó, árpa, rozs, nyersbőr, tehén, menyérbika, vágott baromfi, bab, tojás.

A trianoni békeszerződés nagyon erőszakos kézzel nyúlt bele a létünk alapját képező gazdasági erőforrásokba, gazdasági termelésbe, és rendbe. A megsemmisített Magyarországot olyan, mint egy megsemmisített organismus, amelynek feldevalóása nemcsak mennyiségi csökkenést, de organismusának elvénésével minőségi

és lényegi deteriorációt is létesít. Ma-
 gyarországunk évekredéken át szervesen
 kiépült gazdasági egységét megbontani
 annyit jelent, mint felbontani a ma-
 gyarországi és ezzel nagy részben az
 egész kelet-európai gazdasági egyensúlyt.
 Az egymást támogató és kiegészítő, egy-
 más egyensúlyban tartó és közös súly-
 pontban alátámasztott gazdasági erő-
 ket egymástól elvonni az elvakult sovi-
 nizmussal túlfűtött bosszuvágy merény-
 lete a nemzetek létének alapját képező
 egységes és egészseges termelési rend ellen.
 Pedig ha megvizsgáljuk a magyar me-
 rőgazdaság széttagoltságát, be kell lát-
 nunk, hogy az egység meg van bontva

s nagy előrelátással és ügyes mezőgazdasági politikával lehet csak úgy megteremteni a gazdasági egyensúlyt.

Természetesen még nagyobbak az eltorlódások, ha az ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági széttagolódást együttesen és viszonyítva vesszük; erre azonban jelen munka nem terjedhet ki. Így is szemlélhető lesz az a promorú tény, hogy a széttagolódás nem csak deminúciót, de deteriorációt is jelentett a magyar gazdasági életben.

Mint ismeretes, az egész Magyarországi birtokterülete 36.856,000 kat. hold. Ennek csak 32.23%-a maradt meg nekünk. Ennek az ittmaradt területnek

sem művelési ágak, sem termelési formák, egyének szerinti megosztása, sem agrárpolitikai állása nem kedvező.

A nagybirtokoknak itt maradt arány szerint 68.93%-a, a középbirtokoknak 51%-a, a kisbirtokoknak 39%-a, a törpebirtokoknak 30%-a.

E megosztásnál nem egészen a nagybirtok túlsúlya az életképes kisbirtokossággal szemben. Azonban előnyök mondható a középbirtok és törpebirtok megosztása, mert míg előbbinek nagyobb arányokban, addig utóbbinak kisebb arányokban való előfordulása kívánatosabb.

A művelési ágak szerinti megoszt-

lásnál szántóföldben igen kedvezően állunk, amennyiben 43.80% ot megfartottunk. Aronban a Bácska, Bánát, Torontál és Temes megyék elvesztésével minőségileg sokat veszítettünk (export buránk jó része a Bácskából került ki). A szántóföldek birtoknagyság szerinti megoszlása igen kedvező, amennyiben 10-50 k. h. -ig terjedő kisbirtokokra aránytalanul a legnagyobb (a megmaradt szántó területének 32.30%-a) százaléka esik és így erőteljes koncentraciót mutat. Annak ellenére, hogy területből kevesebb jutott ide a nagybirtokokban, habár számban több is, a szántónak lényeges (70) százaléka ide esik. Ez do-

kumentálja azt, hogy mennyit vesztettünk erdősejben (85%) legelőben (70%).

Trántóban tehát így áll az arány a birtokok között: kisbirtok 49.88%, középbirtok 24.48% nagybirtok 17.67%, törpebirtok 8.97%. Trántóföldben igen kedvező a megosztás mennyiségileg, mert a legegyszerűsebb birtokfajra esik a legtöbb, utána a másodikra a második arányprám jut, s elfogadható a megosztás a másik két birtokkategóriánál is. Levontja azonban ennek a hatását az a körülmény, hogy minőségileg orántóban is rengeteget vesztettünk is, hogy rétben, erdőben is legelőben teljesül ki vagyunk rabolva.

A bevetelt területek alakulása még kedvezőbbnek telik, mert buzában megfőtöttünk 45.7% ot, rozsban 62.9% ot, árpában 47.3% ot. Aronban ezzel szemben áll a zabbal (32.2%) kukoricával (35.0%) és burgonyával (39.1%) bevetelt területek rossz arányaránya.

A termelt gabona mennyiségében látszólag még kedvezőbb a viszony (buza 48.6%, rozs 64.6%, árpa 47.3%) de itt is szemben áll a kukorica (35.8%) a zab (34.9%) burgonya (37.6%). Aronban nem ez a legfontosabb ellensúlyozója a látszólag kedvező terméseloszlásnak, hanem a népszerű megomlása. Míg a népszerűség a megmállott területeken km²ként

56.2 lélek, addig a megcsontított Magyarországon 82.1; ide esik az egész népesség 41%-a, akiknek ellátási és fogyasztási igénye lényegesen más, mint mint az elcsontított területeken lakóké. Nevezetesen a bura és rozs fogyasztása még a periferiákon is lényegesen nagyobb, a főváros pedig ezen felül nagyon sokat nyom a latban. A felvidék nagy burgonya, Erdély nagy kukorica fogyasztása a kenyérmagvirkügylet ezen a területeken lényegesen redukálta.

Íme, tehát a legkedvezőbb feltételnél, a szántóföldeknel is csak épp, hogy nem szükhödünk, de nem minden szegedalom nélkül nézhetünk elébe egy

sorány extendőnek, ami még ezen a viszonylag legkedvezőbb ponton is nagy, és ismeretű meglepetéseket hozhat.

Ferjünk át ezek után a rétre, legelőre, mesterséges takarmánynövényekre és vizsgáljuk meg ezzel kapcsolatban, hogyan áll az állattenyésztésünk? Mint már említettem, legelőinknek 70%-át vesztettük el és sajnos, a mérleg nem csak mennyiségileg, de minőségileg is az elvesztett területek javára billen. Kétben szerencsésebbek vagyunk, mert, amint már említettem, rézeinknek 45%-át tartottuk meg. Itt a minőségi különbség sem olyan nagy, mint az előbbinél.

Mesterséges takarmánynövények tekintetében lényegesen jobban állunk, amennyiben a határainkon belül maradt területek voltak éppen azok, amelyek az integer Magyarország idejében is leginkább érték a természetes takarmányok hiányát, s így legintenzívebben termeszkettek ennek pótlására mesterséges takarmányféléket. A takarmányrépának 62.6 %-a, csalamádénak még nagyobb, búkkönynek 58 %-a, lucernának 56.5 %-a, még a muharak is 47 %-a marad határainkon belül, míg lóheréből csak 37.2 %ot tarthattunk meg. —

Az állataállományunkat meg-

vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a termé-
 szetes takarmányt termő vidékek erő-
 teljesebb vonzást gyakorolnak, mint a
 mesterséges takarmányokban dúlszó
 vidékek. Így szarvasmarha állomá-
 nyunknak csak 34.7% -át tartottuk meg,
 juhállományunkból pedig még keve-
 sebbet, 31% -ot. Lótenyésztésünk, amely-
 már inkább istállóhádra korlátkozik,
 s amelynek létszámát a főváros és na-
 gyobb városaink jelentékenyen növelik,
 s ami mezőgazdasági termelésiünknek
 korántsem volt olyan jelentős faktora,
 mint a szarvasmarhatenyészté, na-
 gyobb arányokban, 44.7% -al van
 megmaradt országunkban képviselve.

Az előbb mondottakon kívül figyelembe veendő, hogy a megmaradt vidékeken nagyobb mértékben használták a loigát, mint az elszákitott ország-
részekben. Ez is magyarázza egyfelől lö-
tenyészetünk aránylag kedvező megosz-
lását határaink között.

Terméstenyésztés tekintetében ál-
lunk hátránálataink között a legked-
vezőbbben, mert sertésállományunk 51%-a
határainkon belül maradt.

Röviden végigtekintettünk a föld el-
száításán leszákitott és megmaradt terü-
leteink közt, végigfutottuk a növényter-
melés és állattenyésztés mai állását is;

térjünk vissza a földre, a birtokkategóriákra és azokra, akik ezt a földet megmunkálják, a magyar mezőgazda osztályra. Nem mulaszthatjuk el, hogy egy két vonásban, tartózkodva minden adatkalmazástól, a földbirtokreformot is érintsük.

A birtokreform elterjedésében agrárpolitikai és agrárszociológiai fontossággal bír, de kétségtelen, hogy hiát a mezőgazdasági politikára is. Ezért röviden ebből a szempontból meg kell emlékeznem róla.

Rége hangsúlyozták, hogy a föld nem azé, aki megmunkálja, s hogy éppen az igazságtalanságon segíteni kell.

A földnélküliség számtalan bajnak volt a forrása (abszintizmus, elmaradt születések). De kell tehát csillapítani a földművesnek eddig ki nem elégitelt földéhségét, a gazdasági egységekben ki kell küszöbölni az átláthatatlan lávoliágokat a törpe és óriásbirtok között.

Isk meddő fervergetés után a balvégzetű októberi forradalomban született meg az első meddő kísérlet exirányban. A bekövetkezett kavaros idők során minden további intézkedést megakasztottak, míg végre a konszolidáció után a kérdést elvileg véglegesen leárnyalták, a végrehajtás során a mai na-

zig sem történt meg.

A birtokreform célja erőteljes
kiszáradástályt teremteni, mely rés-
ben a földnélküliek földhöz juttatá-
sával, részben pedig a törzsbirtokok
növekedésével volna elérhető. A földbirtokre-
form maga is leszámol annak az elkerül-
hetetlen nehézséggel, hogy a földnélküli-
ek nyomorán enyhíteni és a többlerme-
leket megvalósítani az adott körülmé-
nyek között együtt nem lehetséges. Min-
tán azonban a kérdés már felvetett, nem
szabad lovált várakozni. A földnélkü-
lieket földhöz kell juttatni oly módon,
hogy ez sem a löbbi a löbbi birtokosoz-
tályok arányát, sem a birtokok termelőké-

prességét alá ne írja, sem pedig a szer-
fölötti átesoposztosulásokkal, új eloszlások-
kal és új tömörülésekkel az ország gorda-
sági egyensúlya meg ne bontassék. Mert
ez a termelés oly hatalmas megvárkoztá-
sát vonhatja maga után, ami mostani
megfogyott erőink mellett a legsúlyosabb
következményekkel is járhat.

Vegyük most azokat a lehetősé-
geket sorra, amelyek szerfölött súlyos
helyzetünkben, a nagyon is fukarson mért
létföltételek mellett előtünk állnak,
s amelyek kihasználásával biztosíthat-
juk fennmaradásunkat mindaddig,
míg az erőszakos kényeztetéssel önma-
gát kieléti és meggyűlölteti újra az az év-

exredes egység, amely gazdasági létünkkel
összetartotta és majd annakidején is-
mét összetartja.

Az elmondottakból láthattuk,
hogy megmaradt területeinken a legs-
rövidebb skántóföld tekintetében va-
gyunk, ami a helyesebb birtokmegor-
lást lényegesen megkönnyíti, tehát o-
lyan lehetőségeket teremt, amelyek az
átalakulások megorilárdulásával ke-
pesek a többtermelés biztosítani. Min-
tán erdőbirtokaink sokély, szárazlektől
eltekintve elszakadtak tőlünk, nemcsak
lehet, de kell is a nagybirtokok számát
és kiterjedését redukálni, s a kisbirtokos
osztályt erősíteni, mert egyedül az er-

dőbirtok az, amely kizárja a kistermelést. A szorosabban vett mezőgazdasági termelésben azonban a latifundiális termelés nem produkálhat annyit, mint a kisgazdaság, s hogy sok tekintetben fölényt mutat a kisebb birtokegységek felett, az nem mondja azt, hogy abszolút fölényben is van.

A nagybirtok jobbat termelhet és termel is, mint a kisbirtok, de többet nem, mintse sem, nevezetesen a nagybirtok termelése csak akkor rentabilis, ha bizonyos fokig extenzív. A kisbirtok ellenben csak nagyfokú intenzitás mellett tud eredményesen gazdálkodni (Hollandia). A nagybirtok több földet, a kisbirtok több

munkát köt le. Végeredményben mind a kettő tőke és a kisbirtokokban nagyobb a munkatőke, mint a nagygazdaságban az anyagi tőke. Amennyivel több munkát viszünk bele a mezőgazdasági termelésbe, annál többet szabadulunk fel az anyagi tőkéből, amely a gazdasági élet más terein fejtheti ki termelő tevékenységét. A latifundiális gazdaságbanál 13 h. holdra esik egy emberi munkaerő, a kisgazdaságnál 3-4 re. A kis gazdaság tehát területen abszolút többet is produkál mint a nagy, de nem annyival többet, mint amennyivel több munkát ad hozzá. A különbséget, amely a kisgazdaságnál és

nagygazdaságnál az egyezőnyi területre eső munkában előáll, a nagygazdaság lökével pótolja (gépek, vonóerők, műtrágya, stb.). A kisgazdaság abszolút véve többet termel ugyan, de a kivile fekvő társadalom számára kevesebbet, mert hiszen kisebb területre esik egy ember, mint a nagybirtoknál, a termelt javakból többet is fogyaszt el háxilag. A nagybirtok annyival visz többet a piacra, amennyivel kevesebb emberi és állati munka esik az egyezőnyi földterületre. Annak eldöntésében tehát, hogy milyen birtokmegosztás az adott körülmények között a legalkalmasabb, azt kell figyelembe

vennünk, hogy mennyi a nem me-
gazda társadalom szükséglete, milyen
megorzlás mellett érhető el a leghe-
lyesebb arány a többtermelés és a ter-
melő egyedség jövéte közt, mit és mi-
lyen mértékben akarunk a külföldi
piacon termelni. —

Nekünk arra kell törekednünk,
hogy a birtokok alsó-határát feljebb szo-
rítsuk, hogy exáttal lehetőleg csökkent-
sük azt a földművelőszámbat, amelyik
maga fogyasztja el, amit termel. A
kiszáradék terményeit szövetkezeti ala-
pon a központokhoz közelebb hozni,
az óriásbirtokok megszüntetésével a
földnélkülieket földhöz juttatni, s így

növelni a kigarda osztály erejét, igen fontos feladat. Ezáltal sok nagy gazdasági üremi munkást vonunk el a megmaradt nagybirtokoktól, mert a kisbirtokokon, kisebb területeken több embert foglalkoztatunk, miáltal nem csak a nagy városokban való hátrányos koncentrációt akadályozzuk meg, ami most, sajnos, folyamatban van, de lecsapóthatjuk a túlszűfolt és fölöslegessé vált ipari munkásság egy részét is; megőrünik, de legalábbis enyhül a munkanélküliség, nagyobb a munkáskereslet, javul a munkás helyzete. Vörösként a megmaradt középső és nagybirtokok a földtek megváltozásából befolyó

penzt új lökebefektetésre használhatják; intenzívebben gazdálkodhatnak. Emnyit arról, hogy milyen birodalom-
osztás szerint, milyen formában termel-
jünk, elég volt mondanom. Visszajárak
meg azt, hogy milyen kilátásaink
vannak a termelés mikéntjéről és meg-
osztásáról illetőleg.

Állattartás nélkül gazdálkod-
ni lehetetlen. Mivel azonban termel-
észetadta takarmányforrásainktól elcsúsz-
tunk, a magyar mezőgazdaság kény-
telen lesz magán olyképpen segíteni,
hogy mesterséges takarmányokat fo-
kozottabb mértékben termessék. Ez pedig
magával hozza azt, hogy a hármas

nyomási rendszerrel át kell térni az egész vonalon a váltogardaságra. A váltogardálkodás pedig a többtermelés egyik legjelentősebb liordozója. Két oldalról várhatjuk tehát a többtermelés birtosítását. Egyfelől a helyesebb birtokmegoszlástól, másfelől a gardálkodás intenzitásának növelésétől, amelynek első ténye a helyi áttérés a váltogardaságra, ami a szükség kéyszerű hatása alatt nem is lesz elkerülhető. A szükség nyomása alatt lett arra a mióta mezőgardasággá a flandriai vidék, aminek manapság ismerjük, s hogy ma ott így áll a helyzet, azt csakis a váltogardasággal lehet

lett megvalósítani.

Terményeink jól piáczra találhatnak a környező államokban, különösen északi és északnyugati szomszédainknál. Ha most jó közepes termés mellett tudunk negyennyolc millió méter máxsa kenyésmagfőlösleggel felmutatni, akkor számíthatunk rá, hogy helyesebb bitokmegorálás és a változó gazdaság általánosítása mellett össtermésünket 25% al, főlöslegünket 100% al is emelhetjük. Kukoricában, árpa-ban, zabban és burgonyában egyelőre még behozatalra kell támaszkodnunk. Ezekből a terményekből kivételre még az esetben sem számíthatunk, ha

termelésünk lényegesen javult is. —
 Legjobb esetnek azt vehetjük, ha bel-
 földi szükségleteinket ki tudjuk saját
 termésünkkel elégíteni. Sertésállomá-
 nyunknak nagyobb száraléka maradt
 határainkon belül, míg összes kukor-
 catermésünknek alig egyharmadával
 rendelkeznünk. Erdjeinknek viszama-
 radt csekély hányada mellett mak-
 koltatásról szó sem lehet. Fuh is gya-
 jukivitelünktől eltekünk, de sertésben
 nagy kivételre számíthatunk, ha ál-
 lományunk időleges kimerülésével azt
 megerősítjük.

Lókiwitellben szintén vannak ki-
 látásaink. Szarvasmasha állományunk

egyelőre gyengébben áll, de a mester-
séges takarmánynövények fokozottabb
termesztésével virágzó tejgazdaságra
és tejtermékekre, valamint nyers tej ki-
vitelére számíthatunk.

Vágott baromfi kivitelünk eszé-
lyei nem csökkentek, mert az alföld,
jelölül Bente vidéke baromfitevelés-
tében mindig vezetett, s ezt a körü-
letet megtartottuk. Termelésünknek
legjobb esélyei vannak tehát nem csak
a kivitelnél, de a belföldi fogyasztás te-
kinthetében is vízában, rozsban, sertés-
ben, lóban, tejtermékekben (nyers gyü-
möltésben).

Ezek a kilátások sajnos ma még

nem állanak nagyon közel hozzánk.
Ha a jelenben körültekintünk, be kell
látunk, hogy a kilátásoknak sok te-
kintetben még csak árnyképei a mai
állapotok. Egy két éves világháború után,
megtérvé a forradalmak véres kezével,
szétszaggatva a soványságot Bosznia sánt-
ságtörő gyűlöletével, nem is állhatunk
jobban; ezen csodálkozunk nem lehet.
De igenis csodálkozunk kell azon, hogy
a megtépett Magyarország, ezerszék-
ből vérezve tovább halad évezredes út-
ján, amit a történelmi színműre ki-
jelölt. Most még tévelyegve néha és
fáradtan, de mégis halad biztosan egy
gazdasági és politikai egység felé, amit

sok nemzedék munkája, rengeteg véráldozata épített fel, s amit egy élettelen gyönge akarással, vagy a Bouxú bibliájával megsemmisíteni nem lehet.

